

Scheiding en pensioen

Leidraad voor de advocaat of scheidingsbemiddelaar

Wanneer een deelnemer aan een pensioenregeling gaat scheiden, heeft dit consequenties voor het pensioen. Er geldt op grond van de Wet pensioenverevening bij scheiding een regeling voor de verdeling van het ouderdomspensioen en in de Pensioenwet is een regeling opgenomen voor het partnerpensioen.

De wettelijke regelingen lijken heel eenvoudig, maar er zitten meer haken en ogen aan dan men op het eerste gezicht zou denken. Hierdoor worden er soms zaken over het hoofd gezien. Dat is jammer, want pensioenverdeling vereist vaak maatwerk.

In dit boekje treft u een overzicht van alle pensioenzaken waar u op moet letten bij een scheiding. Het boekje beoogt u een praktische handleiding te bieden bij de advisering van uw cliënt.

www.pensioenkijker.nl

Inhoud

1 Pensioenverevening bij scheiding	5
2 Het partnerpensioen	12
3 Pensioenverdeling bij een kapitaalovereenkomst of een premieovereenkomst	18
4 Fiscale aspecten	21
5 Lijfrenten	24
6 Scheidingen vóór 1995	26
7 Directeur-grotaandeelhouder en pensioen	28
8 Checklist	30

1 Pensioenverevening bij scheiding

Sinds 1 mei 1995 geldt de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding. In dit hoofdstuk komen de volgende zaken aan de orde:

- a. De wettelijke regeling
- b. Te verevenen pensioen
- c. Vaststelling te verevenen deel
- d. Indexering
- e. Ingang en duur van de uitkering
- f. Procedure
- g. Afwijkingsmogelijkheden
- h. Verevening en alimentatie

a. De wettelijke regeling

De Wet verevening pensioenrechten bij scheiding is van kracht voor scheidingen die plaatsvinden na 1 mei 1995. Als tijdstip van scheiding geldt de datum waarop de echtscheiding of de beëindiging van de geregistreerde partnerrelatie is ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand. De wet geldt niet alleen bij 'echte' scheidingen, maar ook bij scheidingen van tafel en bed. Als tijdstip van scheiding geldt in dat geval het moment waarop de beschikking inzake de scheiding van tafel en bed is ingeschreven in het huwelijksgoederenregister. Onder scheiding in de zin van de wet wordt eveneens verstaan de verbreking van een geregistreerde partnerrelatie. De wet is niet van toepassing op de verbreking van een niet-geregistreerde partnerrelatie.

b. Te verevenen pensioen

Het ouderdomspensioen wordt verevend. VUT-uitkeringen, arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en de AOW niet. Een tijdelijk ouderdomspensioen wordt niet verevend als het een pensioen is waarop alleen recht bestaat als men tot de pensioen-ingang in dienst blijft. Een tijdelijk ouderdomspensioen waarop bij ontslag een aanspraak behouden blijft (zoals prepensioen) wordt wel verevend. Het pensioen dat opgebouwd is door vrijwillig bij te sparen in de pensioenregeling, wordt ook verevend. Lijfrenten die privé gesloten zijn bij wijze van oudedagsvoorziening, worden niet verevend. Wel zal de lijfrente in de eventuele huwelijksgemeenschap vallen.

c. Vaststelling te verevenen deel (art. 3)

De wettelijke regeling houdt in dat het ouderdomspensioen dat tijdens het huwelijk (het geregistreerde partnerschap) is opgebouwd, gedeeld wordt tussen beide partijen. Dit wordt 'verevening' genoemd. Het huwelijksgoederenregime dat van toepassing was, is hierbij in principe niet van belang.

Bij een uitkeringsovereenkomst (dat is een pensioenregeling die voorziet in een uitkering van een bepaald bedrag vanaf de pensioendatum) is het te verevenen deel meestal eenvoudig vast te stellen.

Voorbeeld

Cliënt X heeft een ouderdomspensioen van € 10.000,-, dat geheel tijdens het huwelijk is opgebouwd. Bij scheiding krijgt de partner van X op grond van de wettelijke regeling de helft: € 5.000,-.

Cliënt Y heeft een ouderdomspensioen van € 10.000,-, dat voor de helft tijdens het huwelijk is opgebouwd. Bij scheiding krijgt de partner van Y op grond van de wettelijke regeling de helft van het deel dat tijdens het huwelijk is opgebouwd: € 2.500,-.

Als de uitvoerder de gegevens niet heeft om vast te stellen welk pensioen tijdens het huwelijk is opgebouwd, geldt voor de vaststelling van deelnemingsjaren vóór 1 mei 1995 een speciale regeling.

Bij de vaststelling van het ouderdomspensioen wordt uitgegaan van de situatie dat de vereveningsplichtige gehuwd is. Dit betekent dat een eventueel alleenstaandenpensioen of ongehuwdenpensioen (deze pensioensoorten kunnen uit oude pensioenregelingen nog tot uitkering komen) niet in de verevening worden betrokken.

Als het te verevenen deel op het moment van scheiding beneden de afkoopgrens (in 2007 € 400,-) blijft, wordt het pensioen niet verevend. Dit bedrag geldt per pensioenregeling. Er bestaat dan geen recht op uitbetaling tegenover de pensioenuitvoerder en evenmin een recht op uitbetaling tegenover de ex. De verevening blijft geheel achterwege.

Voorbeeld

Cliënt Z heeft in totaal € 2.000,- aan ouderdomspensioen. Dit is echter verdeeld over 7 verschillende pensioenregelingen. In geen van de pensioenregelingen is het ouderdomspensioen hoger dan € 400,-. Er wordt daarom niet verevend.

d. Indexering (toeslagverlening)

Het verevende deel wordt in overeenstemming met het andere deel van het ouderdomspensioen geïndexeerd. Dat geldt in elk geval vanaf het moment dat het pensioen is ingegaan. Voor het nog niet ingegane pensioen is wettelijk niets geregeld, maar de algemene opvatting is dat dit pensioen na verevening op eenzelfde wijze geïndexeerd moet worden als het niet verevende deel.

In eindloonregelingen hebben backserviceverhogingen als gevolg van salarisstijgingen die de loonindex te boven gaan echter geen effect op het verevende deel. De toezichthouder (De Nederlandsche Bank) beveelt aan het verevende deel bij eindloonregelingen de algemene loonindex te laten volgen.

e. Ingang en duur van de uitkering (art. 2, art. 8)

Mits de scheiding tijdig is aangemeld, keert de pensioenuitvoerder het te verevenen deel van het ouderdomspensioen rechtstreeks uit aan de vereveningsgerechtigde. Tijdig aanmelden betekent binnen 2 jaar na de inschrijving van de scheiding in het register van de burgerlijke stand. Het verevende ouderdomspensioen wordt uitgekeerd vanaf het moment dat het ouderdomspensioen ingaat. Als de vereveningsplichtige het ouderdomspensioen eerder laat ingaan, gaat ook het verevende deel in. Besluit de vereveningsplichtige de ingang van het ouderdomspensioen uit te stellen, dan wordt ook de uitkering van het verevende deel uitgesteld. De vereveningsgerechtigde kan zich daar niet tegen verzetten. Een vervroeging of een uitstel van ouderdomspensioen heeft gevolgen voor de hoogte van het ouderdomspensioen en daarmee ook gevolgen voor de hoogte van het te verevenen deel daarvan.

Voorbeeld

Cliënt X besluit 2 jaar eerder met pensioen te gaan. Zijn levenslange ouderdomspensioen wordt hierdoor 17% lager. Bij scheiding was het ouderdomspensioen verevend. De partner had op grond daarvan recht op een deel van het ouderdomspensioen ter grootte van € 5.000,-. Door de eerdere ingang van het ouderdomspensioen wordt het verevende deel verlaagd tot € 4.150,-. Ook het verevende deel van het ouderdomspensioen gaat eerder in.

Cliënt X besluit 2 jaar later met pensioen te gaan. Zijn levenslange ouderdomspensioen wordt hierdoor 18% hoger. Bij scheiding was het ouderdomspensioen verevend. De partner had op grond daarvan recht op een deel van het ouderdomspensioen ter grootte van € 5.000,-. Door het uitstellen van het ouderdomspensioen wordt het verevende deel verhoogd tot € 5.900,-. Het verevende deel gaat ook later in.

De ex-partner heeft recht op de helft van het ouderdomspensioen zolang beide partners in leven zijn. Op het moment dat de vereveningsplichtige overlijdt, wordt daarna geen ouderdomspensioen meer uitgekeerd en krijgt dus ook de vereveningsgerechtigde zijn of haar deel niet meer. Overlijdt de vereveningsgerechtigde, dan krijgt daarna de vereveningsplichtige weer zijn of haar gehele pensioen met inbegrip van het verevende deel.

f. Procedure

Om te bewerkstelligen dat de pensioenuitvoerder het verevende deel uitkeert aan de partner, moet de scheiding gemeld worden aan de pensioenuitvoerder. Dit kan alleen via het formulier 'Mededeling van scheiding in verband met de verdeling van ouderdomspensioen'. Het formulier kan onder meer gedownload worden van de site van Postbus 51. Het formulier kan door beide partners ingevuld worden, maar ook door een van de partners.

Als verzuimd wordt het formulier tijdig (binnen 2 jaar) in te zenden, blijft het recht op verevening wel bestaan, maar vindt geen rechtstreekse uitkering meer plaats door de pensioenuitvoerder. Het te verevenen deel moet dan door de ex-partner worden betaald. Als men besluit tot een andere verdeling dan de standaardverevening, moeten beide partners het formulier invullen en tekenen.

g. Afwijkingsmogelijkheden

Partijen mogen van de wet afwijken. Dat kan op vier manieren:

1. Partijen kunnen afzien van toepassing van de wet.
2. Partijen kunnen een andere periode in aanmerking nemen bij de vaststelling van het te verevenen pensioen.
3. Partijen kunnen een andere verdeling overeenkomen dan de fiftyfiftyverdeling.
4. Partijen kunnen overgaan tot conversie.

1. Afzien van toepassing van de wet (art. 2 lid 1)

Partijen kunnen in de huwelijkse voorwaarden of in het scheidingsconvenant overeenkomen de toepasselijkheid van de wet uit te sluiten. Het is van belang dat deze uitsluiting zorgvuldig wordt geformuleerd en dat er geen twijfel over kan bestaan dat toepassing van de wet is uitgesloten. Indien toepasselijkheid van de wet in het convenant wordt uitgesloten, kan dit fiscale consequenties hebben.

2. Andere periode (art. 4 lid 1)

Partijen kunnen in de huwelijkse voorwaarden of in het scheidingsconvenant overeenkomen bij de verevening een andere periode in aanmerking te nemen dan de huwelijkse periode. Van deze afwijkingsmogelijkheid wordt bijvoorbeeld gebruikgemaakt als partijen voorafgaand aan het huwelijk enige jaren hebben samengewoond. Als hierover niets geregeld is, zal de uitvoerder overgaan tot de standaardverdeling. Indien partijen in het convenant overeenkomen een afwijkende periode te hanteren kan dit fiscale consequenties hebben.

3. Andere verdeling (art. 4 lid 1)

Partijen kunnen in de huwelijkse voorwaarden of in het scheidingsconvenant overeenkomen dat op een andere manier verdeeld wordt. In plaats van de fiftyfiftyverdeling kan bijvoorbeeld gekozen worden voor een verdeling van 60% en 40%. Ook dan geldt dat het te verevenen deel niet onder de afkoopgrens mag liggen. Is dat wel het geval, dan zal de uitvoerder overgaan tot de standaardverevening. Indien partijen in het convenant overeenkomen een afwijkende verdeling te hanteren kan dit fiscale consequenties hebben.

4. Conversie (art. 5)

Partijen kunnen ook besluiten over te gaan tot conversie. Conversie is op verzoek van beide partijen alleen mogelijk bij echtscheiding of bij beëindiging van het geregistreerde partnerschap en als de pensioenuitvoerder instemt met de conversie. Bij conversie wordt het verevende deel van het ouderdomspensioen samen met het bijzonder partnerpensioen omgezet in een eigen pensioenrecht voor de ex-partner. Dat omgezette pensioen gaat in op de pensioendatum van de vereveningsgerechtigde.

Het voordeel van conversie is dat de pensioenbanden tussen de echtgenoten doorgesneden zijn en dat er zo geen pensioenuitkeringen meer zijn of in de toekomst gaan komen, die afhankelijk zijn van leven of dood van de ander. Uit het oogpunt van 'financial planning' is dan ook veel voor conversie te zeggen.

Er kleven echter ook nadelen aan conversie. Voor de vereveningsplichtige betekent conversie dat definitief afstand gedaan wordt van het te verevenen deel van het ouderdomspensioen. Na overlijden van de ex-partner komt het verevende deel in dat geval dus niet terug bij de vereveningsplichtige.

Voor de vereveningsgerechtigde kan het een nadeel zijn dat naast het te verevenen ouderdomspensioen ook het bijzonder partnerpensioen in de omzetting is betrokken. Bij overlijden van de ex-partner wordt dus geen partnerpensioen uitgekeerd. Als de vereveningsgerechtigde afhankelijk is van alimentatie, kan dit een onwenselijke situatie zijn. Bovendien is niet altijd duidelijk of en hoe het geconverteerde pensioen wordt geïndexeerd. Als er geen sprake is van indexering, wordt de koopkracht van het pensioen gaandeweg uitgehold.

h. Verevening en alimentatie

De duur van de alimentatie is wettelijk beperkt. Maar dat betekent niet dat partijen daar niet van kunnen afwijken. Als er een korte periode zit tussen het eind van de wettelijke alimentatietermijn en de ingang van het ouderdomspensioen, kan het aanbeveling verdienen in het convenant vast te leggen dat de alimentatie uitgekeerd wordt tot het moment dat de andere partner het pensioen laat ingaan. Omgekeerd kan het feit dat een pensioenuitkering ingaat de behoefte aan alimentatie verminderen en daarom een reden zijn de duur van de alimentatie te beperken.

Tips voor de praktijk

- Zorg ervoor dat het mededelingsformulier tijdig wordt ingezonden.
- Afwijking van de standaardverdeling kan. Als partijen voor het huwelijk lang hebben samen-gewoond, kan men overeenkomen ook het opgebouwde ouderdomspensioen in de voorhuwelijkse periode te vereven.
- Conversie kan aantrekkelijk zijn. De vereveningsgerechtigde moet dan wel financieel onafhankelijk zijn.
- Het is vaak verstandig de alimentatieduur op te rekken of te beperken tot het moment dat het pensioen ingaat.

2 Het partnerpensioen

Een scheiding heeft niet alleen gevolgen voor het ouderdompensioen, maar ook voor het partnerpensioen. In artikel 57 van de Pensioenwet is geregeld dat de partner van de deelnemer aan de pensioenregeling bij een scheiding recht behoudt op een zogenoemd bijzonder partnerpensioen.

In dit hoofdstuk komt achtereenvolgens aan de orde:

- a. Positie niet-geregistreerde partner
- b. Hoogte van het bijzonder partnerpensioen
- c. Afkoop klein partnerpensioen
- d. Afwijkingsmogelijkheid
- e. Partnerpensioen op risicobasis
- f. Partnerpensioen deels opbouw, deels op risicobasis
- g. Partnerpensioen en alimentatie
- h. Pensioenverweer
- i. Keuzerecht omzetting partnerpensioen
- j. Keuzerecht omzetting ouderdompensioen
- k. Gevolgen nieuw huwelijk of nieuwe partnerrelatie

a. Positie niet-geregistreerde partner

De regeling voor het bijzonder partnerpensioen geldt niet alleen bij een echtscheiding en beëindiging van de geregistreerde partnerrelatie maar sinds 1 januari 2007 eveneens bij de beëindiging van een niet-geregistreerde partnerrelatie.

Hierbij is overigens wel oplettendheid geboden. Voor zover pensioenregelingen een partnerpensioen toekennen aan de niet-geregistreerde partner, worden doorgaans eisen gesteld aan het partnerschap en moet het partnerschap tevens gemeld zijn aan de uitvoerder.

Als het niet-geregistreerde partnerschap niet aan de voorwaarden voldoet of de partnerrelatie niet bekend is bij de uitvoerder, is er geen partnerpensioen verzekerd en wordt er bij het verbreken van de relatie geen bijzonder partnerpensioen toegekend.

b. Hoogte van het bijzonder partnerpensioen

De hoogte van de aanspraak op een bijzonder partnerpensioen wordt als volgt vastgesteld. Wanneer de deelname aan de pensioenregeling al vóór de scheiding is beëindigd, komt bij een scheiding de totale aanspraak op partnerpensioen die bij ontslag behouden is gebleven aan de ex-partner toe. Neemt men nog deel aan de pensioenregeling, dan vindt de vaststelling van de aanspraak op bijzonder partnerpensioen op een andere manier plaats. In dat geval wordt de ontslagfictie toegepast. De aanspraak op partnerpensioen die de deelnemer zou behouden, als hij op de datum van scheiding door ontslag de dienstbetrekking zou beëindigen, wordt aan de partner toegekend. Als de deelnemer al gepensioneerd is, krijgt de partner een bijzonder partnerpensioen ter grootte van het partnerpensioen waarop de deelnemer bij pensionering recht heeft gehouden.

Het gehele partnerpensioen (dat tot op de datum van scheiding is opgebouwd) komt de ex-partner toe. Dit is niet beperkt tot het partnerpensioen dat opgebouwd is tijdens het huwelijk of de partnerrelatie. Deze regeling wijkt dus af van de regeling voor het ouderdompensioen. Een andere belangrijke afwijking is dat als verdelingsmoment de datum van de scheiding geldt of van de ontbinding van het huwelijk en niet het moment van inschrijving van de scheiding (van tafel en bed) in het huwelijksgoederenregister.

c. Afkoop klein partnerpensioen bij scheiding (art. 67 PW)

De pensioenuitvoerder heeft sinds 2007 het recht een klein bijzonder partnerpensioen (minder dan € 400,- per jaar in 2007) af te kopen binnen 6 maanden nadat de scheiding aan de uitvoerder is gemeld. De partner krijgt dan de afkoopsom. Het is overigens mogelijk dat dit recht op afkoop in de pensioenovereenkomst of uitvoeringsovereenkomst is uitgesloten of beperkt.

d. Afwijkingsmogelijkheid

Partijen kunnen bij huwelijkse voorwaarden of bij een schriftelijke overeenkomst met betrekking tot de scheiding iets anders overeenkomen mits de uitvoerder hiermee instemt. Het afzien van bijzonder partnerpensioen blijft zonder fiscale gevolgen.

Afzien van een aanspraak op bijzonder partnerpensioen kan een reële optie zijn als de ene partner wat inkomen betreft niet van de andere partner afhankelijk is. Voor de andere partner heeft dit als voordeel dat het opgebouwde partnerpensioen mogelijkerwijs op de pensioendatum omgezet kan worden in een hoger ouderdompensioen.

e. Partnerpensioen op risicobasis

Zoals aangegeven wordt bij de bepaling van de hoogte van het partnerpensioen de ontslagfictie toegepast. Dat heeft tot gevolg dat uitsluitend wanneer een premievrije aanspraak bij ontslag behouden zou blijven, de ex-partner een bijzonder partnerpensioen toekomt. Met de toename van het aantal pensioenregelingen waarin het partnerpensioen op risicobasis is verzekerd, is er een groeiend aantal situaties waarin geen premievrije aanspraak op partnerpensioen bij ontslag behouden blijft en er dus evenmin een aanspraak op bijzonder partnerpensioen is.

Uit het pensioenoverzicht moet (na inwerkingtreding van de informatiebepalingen uit de Pensioenwet op 1 januari 2008) duidelijk zijn of het partnerpensioen al dan niet op risicobasis is verzekerd. Op het pensioenoverzicht staat dan namelijk dat het partnerpensioen bij overlijden na beëindiging van het dienstverband € 0,- is.

f. Partnerpensioen deels opbouw, deels op risicobasis

Er zijn ook pensioenregelingen waarbij het partnerpensioen dat ingaat bij overlijden vóór de pensioendatum op risicobasis is verzekerd en het partnerpensioen bij overlijden na pensionering op opbouwbasis. In zo'n regeling houdt de partner geen aanspraak op het partnerpensioen bij overlijden vóór de pensioendatum, maar wel op het partnerpensioen bij overlijden na de pensioendatum.

Voorbeeld

Cliënt N neemt deel in een pensioenregeling waarin het partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum is verzekerd op risicobasis en het partnerpensioen bij overlijden na de pensioendatum wordt opgebouwd. Bij overlijden voor de pensioendatum is een partnerpensioen verzekerd van € 14.000,- en bij overlijden na de pensioendatum een partnerpensioen van € 7.000,-. Van dit partnerpensioen bij overlijden na de pensioendatum is op het moment van scheiding € 2.500,- opgebouwd. Bij scheiding vervalt het partnerpensioen van € 14.000,-. De partner krijgt een aanspraak op bijzonder partnerpensioen ter grootte van € 2.500,-. Dit partnerpensioen wordt uitsluitend uitgekeerd als de deelnemer in de pensioenregeling overlijdt na de pensioendatum. Bij overlijden vóór de pensioendatum is er geen partnerpensioen. Als de partner afhankelijk is van alimentatie, is het verstandig hiervoor een voorziening te treffen.

Een mix tussen partnerpensioen op opbouwbasis en een partnerpensioen op risicobasis komt ook veel voor, omdat in veel pensioenregelingen overgestapt is van opbouwpartnerpensioen naar risicopartnerpensioen. In dat geval vervalt bij scheiding het risicodeel van het partnerpensioen en krijgt de partner als bijzonder partnerpensioen alleen het opbouwpartnerpensioen.

Voorbeeld

De partner van uw cliënt neemt al 20 jaar deel in een pensioenregeling. 5 Jaar geleden is in de pensioenregeling de overstap gemaakt naar risicopartnerpensioen. Het partnerpensioen dat gedurende 15 jaar is opgebouwd, is het bijzonder partnerpensioen voor uw cliënt, het partnerpensioen dat de laatste 5 jaar is verzekerd vervalt.

g. Partnerpensioen en alimentatie

In veel gevallen is een van de partners na scheiding voor het inkomen deels aangewezen op alimentatie. Bij overlijden van de ex stopt de alimentatie. Als vanaf dat moment partnerpensioen wordt uitgekeerd, kan er wellicht toch voldoende inkomen zijn. Als het partnerpensioen echter op risicobasis was verzekerd en er geen aanspraak is op bijzonder partnerpensioen, kan de alimentatiegerechtigde in financiële problemen geraken. Het sluiten van een alimentatieverzekering kan dan uitkomst bieden. Meer hierover leest u verderop in dit boekje in onderdeel 4.

h. Pensioenverweer (art. 1:153 BW)

Bij een scheiding kan pensioenverweer worden gevoerd. Een scheiding kan op grond van het BW niet worden toegewezen indien als gevolg van de scheiding een vooruitzicht op uitkeringen in verband met vooroverlijden voor een van de partners verdwijnt of vermindert. Pensioenverweer ziet bijvoorbeeld op de verdwijning van het vooruitzicht op partnerpensioen.

Als het partnerpensioen bij een scheiding vervalt doordat het partnerpensioen op risicobasis is verzekerd, kan pensioenverweer worden gevoerd en moet er eerst een voorziening (bijvoorbeeld in de vorm van een lijfrenteverzekering) voor de partner worden getroffen voordat de scheiding kan worden uitgesproken.

i. Keuzerecht omzetting partnerpensioen

Op grond van de Pensioenwet heeft de deelnemer aan de pensioenregeling het recht het (sinds 1 januari 2002) opgebouwde partnerpensioen om te zetten in een hogere aanspraak op ouderdompensioen. Dit recht komt de deelnemer in elk geval toe op de pensioendatum, maar het is goed mogelijk dat de pensioenregeling de deelnemer ook toestaat op andere momenten een keuze te maken. Dit keuzerecht is op grond van art. 60 lid 2 PW niet van toepassing op het bijzonder partnerpensioen.

De deelnemer zou er echter voor kunnen kiezen om vooruitlopend op een eventuele scheiding het partnerpensioen om te zetten in een hoger ouderdompensioen. De partner van de deelnemer krijgt dan geen bijzonder partnerpensioen en het hogere ouderdompensioen wordt verevend.

De deelnemer mag echter op grond van artikel 60 lid 6 PW het partnerpensioen niet omzetten in een hoger ouderdompensioen zonder instemming van de partner. Doet de deelnemer dit wel, dan is de omzetting nietig.

j. Keuzerecht omzetting ouderdompensioen

Op grond van de Pensioenwet heeft de deelnemer aan de pensioenregeling het recht het (sinds 1 januari 2002) opgebouwde ouderdompensioen om te zetten in een aanspraak op partnerpensioen. Dit recht komt de deelnemer in elk geval toe op de pensioendatum of bij eerdere beëindiging van deelname aan de pensioenregeling, maar het is goed mogelijk dat de pensioenregeling de deelnemer ook toestaat op andere momenten een keuze te maken.

Dit keuzerecht is op grond van art. 61 lid 6 PW niet van toepassing op het verevende deel van het ouderdompensioen.

Als de pensioenregeling de mogelijkheid daartoe biedt, zou de deelnemer ervoor kunnen kiezen om vooruitlopend op een scheiding het ouderdompensioen om te zetten in een partnerpensioen. De partner van de deelnemer krijgt dan een bijzonder partnerpensioen en het lagere ouderdompensioen wordt verevend. Voor deze omzetting heeft de deelnemer de instemming van de partner niet nodig.

k. Gevolgen nieuw huwelijk of nieuwe partnerrelatie

Een nieuw huwelijk of een nieuwe partnerrelatie is niet van invloed op het bijzonder partnerpensioen. Voor de volgende partner van de deelnemer heeft de aanwezigheid van een bijzonder partnerpensioen wel tot gevolg dat er minder partnerpensioen is verzekerd. Het bijzonder partnerpensioen wordt immers in mindering gebracht op de totale aanspraak op partnerpensioen voor de volgende partner.

Tips voor de praktijk

- Ga na of een aanspraak op partnerpensioen uit de huidige dienstbetrekking behouden blijft bij echtscheiding.
- Ga na of een aanspraak op partnerpensioen uit de vorige dienstbetrekkingen behouden is bij beëindiging van het dienstverband.
- Ga na of de niet-geregistreerde ongehuwde partner voldoet aan de partneromschrijving in het reglement.
- Als er geen of niet voldoende bijzonder partnerpensioen is, ga dan na of pensioenverweer moet worden gevoerd.
- Als er geen of niet voldoende bijzonder partnerpensioen is, ga dan na of het zinvol is een alimentatieverzekering af te sluiten.

3 Pensioenverdeling bij een kapitaalovereenkomst of premieovereenkomst

De wettelijke regeling inzake pensioenverevening en het bijzonder partnerpensioen gelden niet alleen voor uitkeringsovereenkomsten zoals de eindloonregeling en de middelloonregeling maar ook voor kapitaalovereenkomsten en premieovereenkomsten. Bij een kapitaalovereenkomst of premieovereenkomst is wel oplettendheid geboden. Maar al te vaak wordt (als de opbouw geheel gedurende het huwelijk of het geregistreerde partnerschap plaatsvond) het opgebouwde kapitaal eenvoudig in tweeën gedeeld. Dat lijkt echter niet altijd juist.

Het lastige is dat er geen jurisprudentie is over de pensioenverdeling bij kapitaalovereenkomsten en premieovereenkomsten. Naar analogie van de wettelijke regeling wordt in de literatuur een bepaalde marsroute bepleit. In dit onderdeel wordt hier nader op ingegaan. Daarbij komt het volgende aan de orde:

- a. Is er partnerpensioen?
- b. Vaststelling hoogte bijzonder partnerpensioen
- c. Vaststelling opbouw tijdens huwelijk
- d. Beleggingsmix na scheiding

a. Is er partnerpensioen?

Allereerst zal moeten worden vastgesteld of er een partnerpensioen aan de partner moet worden toegekend. Maar al te gemakkelijk wordt geredeneerd dat bij dit type overeenkomsten, doordat de verzekering van het partnerpensioen op risicobasis plaatsvindt, bij scheiding geen aanspraak behouden blijft op bijzonder partnerpensioen. Dit standpunt behoeft beslist nuancering.

Vaak is immers in de pensioenregeling de bepaling opgenomen dat het kapitaal dat voor aankoop van pensioen beschikbaar komt op de pensioendatum, bestemd is voor de aankoop van ouderdomspensioen én partnerpensioen. Dit impliceert dat het kapitaal (op de datum van

echtscheiding) wel degelijk een stuk partnerpensioen omvat en dat er dus ook een aanspraak op bijzonder partnerpensioen hoort te zijn.

b. Vaststelling hoogte bijzonder partnerpensioen

Vervolgens moet vastgesteld worden wat de hoogte is van de aanspraak op bijzonder partnerpensioen. Als in de pensioenregeling het partnerpensioen bij pensionering bepaald is op 70% van het ouderdomspensioen, ligt het in de rede van eenzelfde percentage uit te gaan bij scheiding.

Wordt die lijn gevolgd, dan moet worden bepaald welk ouderdomspensioen met bijbehorend partnerpensioen van het kapitaal dat bij scheiding aanwezig is (ongeacht de vraag of dit kapitaal geheel tijdens het huwelijk is opgebouwd of niet) aangekocht kan worden. Voor het aldus bepaalde partnerpensioen moet een deel van het kapitaal worden afgescheiden. De rest van het kapitaal komt (voor zover de opbouw tijdens het huwelijk heeft plaatsgevonden) voor verevening in aanmerking.

Deze toedeling van het partnerpensioen bij kapitaalovereenkomsten en premieovereenkomsten ligt niet met zo veel woorden vast in de wet, maar volgt de wettelijke regeling wel zo veel als mogelijk.

c. Vaststelling opbouw tijdens huwelijk

Bij een kapitaalovereenkomst en een premieovereenkomst moet bepaald worden welk deel van het kapitaal tijdens het huwelijk is opgebouwd. Dat kan bijzonder gecompliceerd zijn. De meest eenvoudige methode voor de vaststelling van de opbouw tijdens het huwelijk is het op de scheidingsdatum aanwezige kapitaal vermenigvuldigen met een breuk waarvan de teller

het aantal huwelijksjaren is en de noemer het aantal jaren waarin het kapitaal is opgebouwd. Deze methode kan zeer goed worden toegepast bij een kapitaalovereenkomst of bij een premieovereenkomst met evenredige opbouw.

Nadat vastgesteld is welk deel tijdens het huwelijk is opgebouwd, wordt het kapitaal in tweeën gedeeld.

d. Beleggingsmix na scheiding

Bij premieovereenkomsten worden de betaalde premies veelal belegd. De ex-partners dienen in onderling overleg de beleggingsmix vast te stellen voor het verevende deel van het ouderdomspensioen. Als de ex-partners niet tot overeenstemming komen, wordt de beleggingsmix van de uitvoerder gevolgd.

Tips voor de praktijk

- Ga na of het kapitaal op de pensioendatum bestemd is voor ouderdomspensioen of voor ouderdomspensioen in combinatie met partnerpensioen.
- Als het kapitaal bestemd is voor ouderdomspensioen in combinatie met partnerpensioen, zorg er dan voor dat eerst het bijzonder partnerpensioen wordt afgescheiden voordat het kapitaal bestemd voor het ouderdomspensioen wordt verdeeld.

4 Fiscale aspecten

Het is van belang om bij een scheiding goed oog te hebben voor de fiscale gevolgen die een verdeling met zich kan brengen. De volgende zaken komen in dit onderdeel aan bod:

- a. Afzien van verevening
- b. Afzien van bijzonder partnerpensioen
- c. Belasting verevende pensioenuitkeringen
- d. Belasting verevende pensioenuitkering bij afwijken van de standaardverdeling
- e. Conversie
- f. Alimentatielijfrente
- g. Alimentatieverzekering

a. Afzien van verevening

Als volledig wordt afgezien van verevening, hangt het van het moment van de afspraak af of dit fiscale gevolgen heeft. Als bij huwelijksvoorwaarden die gemaakt zijn voorafgaand aan het huwelijk wordt afgezien van toepasselijkheid van de wet, blijft dit zonder fiscale gevolgen. Als echter bij scheiding (of bij huwelijksvoorwaarden staande het huwelijk) volledig van verevening wordt afgezien, wordt door de ene partij een vooruitzicht op uitkeringen opgegeven waardoor de ene partij verarmt en de andere partij verrijkt. Er kan dan sprake zijn van een bevoordeling die fiscaal aangemerkt wordt als een schenking waarover schenkingsrechten zijn verschuldigd.

Als partijen over en weer afzien van pensioenverevening omdat aan beide zijden ongeveer evenveel pensioen is opgebouwd, wordt dit niet gezien als een eventuele schenking.

b. Afzien van bijzonder partnerpensioen

Het afzien van bijzonder partnerpensioen blijft zonder fiscale consequenties. Weliswaar treedt bij de ene partner door het afzien een verarming op, maar de ex-partner wordt hierdoor niet verrijkt omdat het partnerpensioen niet bestemd is voor die ex-partner maar voor een eventuele nieuwe partner van de ex-partner.

c. Belasting verevende pensioenuitkeringen

Als partijen de pensioenen verevenen (of dat nu de standaardverevening is of een afwijkende methode) en de scheiding is tijdig gemeld, keert de pensioenuitvoerder het verevende deel rechtstreeks uit aan de gerechtigde onder inhouding van loonbelasting. Wanneer partijen de scheiding niet tijdig hebben gemeld, blijft er niettemin recht bestaan op verevening jegens de andere partner.

De vereveningsplichtige krijgt dan van de pensioenuitvoerder het volledige pensioen uitgekeerd onder inhouding van loonbelasting. De vereveningsplichtige moet vervolgens het te verevenen deel uitbetalen aan de vereveningsgerechtigde. Deze betaling is als onderhoudsverplichting voor de vereveningsplichtige aftrekbaar. De termijnen worden bij de vereveningsgerechtigde belast als periodieke uitkeringen die rechtstreeks voortvloeien uit het familierecht.

d. Belasting verevende pensioenuitkering bij afwijken van de standaardverdeling

Als wordt afgeweken van de standaardverdeling door te kiezen voor een afwijkend vereveningspercentage of een afwijkende vereveningsperiode heeft dit dezelfde fiscale behandeling tot gevolg als beschreven onder c. Van een afwijkend vereveningspercentage is sprake als bijvoorbeeld gekozen wordt voor een verdeling van 30% - 70%. Van een afwijkende vereveningsperiode is sprake als bijvoorbeeld ook de jaren waarin de ex-partners samenwoonden in de verevening worden betrokken.

e. Conversie

Bij conversie ontstaat een eigen recht op pensioen voor de vereveningsgerechtigde. Dit pensioen wordt aangemerkt als inkomen uit een vroegere dienstbetrekking. Het pensioen zal door de pensioenuitvoerder worden uitgekeerd onder inhouding van loonbelasting.

f. Alimentatielijfrente

De alimentatieverplichting kan door betaling van een koopsom ineens voor een lijfrente ondergebracht worden bij een levensverzekeraar. De afkoopsom is voor de alimentatieplichtige aftrekbaar mits de uitkeringen onmiddellijk ingaan en uiterlijk eindigen bij het overlijden van de gerechtigde. De lijfrentetermijnen zijn belast bij de ontvanger.

g. Alimentatieverzekering

Bij een alimentatieverzekering is het de bedoeling dat de alimentatiegerechtigde een geldbedrag of een periodiek inkomen ontvangt op het moment dat de alimentatieplichtige komt te overlijden.

De alimentatieplichtige kan een nabestaandenlijfrente afsluiten die voor de ex voorziet in een periodieke uitkering als de alimentatieplichtige overlijdt. De premie voor de lijfrente is aftrekbaar bij de alimentatieplichtige en de lijfrentetermijnen zijn belast bij de ontvanger.

Wanneer bij overlijden van de alimentatieplichtige een bedrag ineens de voorkeur verdient, is het raadzaam dat de alimentatiegerechtigde de premie voor een dergelijke verzekering zelf betaalt. De ontvangst van het bedrag ineens blijft dan zonder fiscale gevolgen. Betaalt de alimentatieplichtige de premie, dan is successierecht verschuldigd over de uitkering ineens.

Tips voor de praktijk

- Bedenk dat afzien van verevening fiscale consequenties kan hebben.
- Heb oog voor het verschil in fiscale gevolgen tussen de nabestaandenlijfrente en de alimentatieverzekering.

5 Lijfrenten

Lijfrenten die privé gesloten zijn bij wijze van oudedagsvoorziening worden niet verevend. Deze vallen wel in de huwelijksgemeenschap en kunnen worden verdeeld als beide partners daarvoor kiezen. De meest gebruikelijke manieren van verdelen als de lijfrenten deel uitmaken van de gemeenschap van goederen zijn:

1. De verzekering wordt toegescheiden aan een van de ex-echtgenoten.
2. De verzekering zelf wordt gesplitst.

Normaal heeft elke vervreemding van een lijfrentepolis fiscale sancties tot gevolg. In afwijking hiervan geldt bij echtscheiding dat de toedeling van lijfrentepolissen geen nadelige fiscale consequenties heeft zolang de polissen als een normaal vermogensbestanddeel worden meegenomen in de verdeling van de boedel. Deze fiscale tegemoetkoming geldt nadrukkelijk alleen als beide partners binnenlands belastingplichtig zijn.

Als een verdeling van de lijfrentepolissen is overeengekomen, zullen de polissen moeten worden aangepast. Om dit te realiseren moet de verdeling opgenomen zijn in het echtscheidingsconvenant en het convenant moet aan de verzekeringsmaatschappij worden toegezonden. De verzekeringsmaatschappij brengt de polis na ontvangst van het echtscheidingsconvenant in overeenstemming met de gemaakte afspraken.

Voorbeeld

Uw cliënten bezitten gezamenlijk 3 lijfrentepolissen bestaande uit 2 verzekeringen tegen koopsom, die evenveel waard zijn, en een lijfrentepolis waarvoor de laatste 5 jaar jaarlijks premie is betaald. Op alle polissen is partner A verzekeringnemer en begunstigde. De cliënten willen de lijfrentepolissen samen delen.

In het kader van de echtscheiding wordt een van de koopsompolissen toegewezen aan partner B. Hierdoor wordt partner B verzekeringnemer en begunstigde op deze polis. De uitkering vindt te zijner tijd plaats aan partner B. De andere koopsompolis blijft op naam staan van partner A. De premiebetalende lijfrentepolis wordt gesplitst. Om dit te bereiken zal de verzekeraar de polis splitsen door de polis op naam van partner A te splitsen, waarna er ook nog een aparte lijfrentepolis komt waarop partner B verzekeringnemer en begunstigde is.

Let op

Als de ex-partners getrouwd zijn onder 'koude uitsluiting' behoren de lijfrentepolissen niet tot het gemeenschappelijk vermogen. Overdracht of verdeling van lijfrentepolissen die uit het privévermogen van een van de ex-partners komen, leidt dan wel tot fiscale sancties.

Bij sommige verrekenbedingen moet de waarde van de lijfrentepolissen wel verrekend worden op grond van de huwelijkse voorwaarden.

Tips voor de praktijk

Bekijk goed op welke wijze bestaande lijfrentepolissen zonder fiscale sanctie verdeeld kunnen worden.

6 Scheidingen vóór 1995

De Wet verevening pensioenrechten bij scheiding geldt voor scheidingen na 1 mei 1995. Voor die tijd werd op een andere manier bij scheiding rekening gehouden met het pensioen. Achtereenvolgens komt aan bod:

- Boon/Van Loon
- Waarde van de pensioenaanspraken
- Verrekening vergeten

a. Boon/Van Loon

Voor 1981 werd het ouderdomspensioen niet gedeeld omdat dat te zeer aan de persoon van de werknemer was verknocht. In 1981 ging de Hoge Raad echter om in het befaamde Boon/Van Loon-arrest.

Vanaf dat moment werd, wanneer bij een echtscheiding het pensioen in de deling werd betrokken, de waarde die de pensioenaanspraken (zowel de aanspraken op ouderdomspensioenen als de aanspraken op partnerpensioenen) vertegenwoordigden simpelweg gedeeld tussen beide echtelieden. Dit werd 'verrekening' genoemd. Men kwam alleen aan verrekening toe, voor zover sprake was van enige gemeenschap van goederen. In een situatie van 'koude uitsluiting' werd er niet gedeeld. Bij een beperkte gemeenschap van goederen viel soms uitsluitend het tijdens het huwelijk opgebouwde ouderdomspensioen in de verdeling.

Was er sprake van een algehele goederengemeenschap, dan viel de gehele waarde van de pensioenaanspraken in de boedel, dus niet alleen het deel van het pensioen dat tijdens het huwelijk was opgebouwd. Rekening houdend met sterfte en rente werd aan de pensioenaanspraak een bepaalde waarde toegekend.

b. Waarde van de pensioenaanspraken

De waarde van het ouderdomspensioen en de waarde van het weduwe- of weduwnaarspensioen werden bij elkaar opgeteld en vervolgens door twee gedeeld. De helft die toekwam aan de ex-huwelijkspartner werd daarna verminderd met de waarde van het bijzonder weduwe- en weduwnaarspensioen waarop deze ex-huwelijkspartner aanspraak behield op grond van

de toenmalige PSW. Het bedrag dat dan overbleef, werd doorgaans omgerekend in een periodieke uitkering die de pensioengerechtigde vanaf de pensioendatum aan de huwelijkspartner diende te betalen zolang beiden in leven waren.

Voorbeeld

Man 38 jaar - Vrouw 35 jaar

Opgebouwd ouderdomspensioen € 15.000,-	Contante waarde:	€ 42.500,-
Opgebouwd weduwepensioen € 10.500,-	Contante waarde:	€ 28.800,-
Totaal		€ 71.300,-
gedeeld door 2 =		€ 35.650,-
minus waarde € 28.800,- weduwepensioen		€ 6.850,-

Verrekend wordt € 6.850,-. Dit bedrag kan ineens worden verrekend, maar meestal wordt het bedrag omgerekend in een periodieke uitkering die de man vanaf zijn pensionering moet betalen aan de vrouw.

c. Verrekening vergeten

Het komt bij scheidingen na 1981 veelvuldig voor dat bij de boedelscheiding geen rekening is gehouden met het pensioen. In sommige gevallen wordt alsnog op grond van de redelijkheid en billijkheid een vordering tot verrekening van het pensioen toegewezen. Algemene richtlijnen zijn hier niet voor te geven. De rechter oordeelde wisselend. Wel lijkt het over het algemeen zo dat de vordering minder succesvol is als er een lange periode is verstreken na de scheiding. De vordering wordt dan afgewezen of er vindt op grond van de redelijkheid en de billijkheid een andere verdeling plaats dan de verdeling van de waarde in tweeën.

7 Directeur-grotaandeehouder

- a. Pensioenverevning
- b. Bijzonder partnerpensioen
- c. Pensioen in eigen beheer
- d. Eigen pensioen van de partner

a. Pensioenverevning

De Pensioenwet is niet van toepassing op de directeur-grotaandeehouder (DGA). Dat is slechts anders als de DGA in het kader van het overgangsrecht PW gekozen heeft voor de toepasselijkheid van de Pensioenwet op de (verzekerde) pensioenregeling.

Doordat de DGA buiten de Pensioenwet wordt gehouden, vermindert de bescherming van de echtgenoot/partner van de DGA echter niet. Weliswaar is de Pensioenwet niet van toepassing, maar expliciet is in de Wet verevning pensioenrechten bij scheiding bepaald dat deze wet wel van toepassing is op de DGA. Het ouderdompensioen moet dus worden verevend.

b. Bijzonder partnerpensioen

Verder is in artikel 3a WVPS geregeld dat de regeling voor het bijzonder partnerpensioen zoals opgenomen in de Pensioenwet van toepassing is op het partnerpensioen van de DGA. In hetzelfde artikel wordt ook geregeld dat voor een vermindering van het partnerpensioen tijdens het huwelijk van de DGA de instemming vereist is van de echtgenoot van de DGA.

c. Pensioen in eigen beheer

Wanneer de DGA het pensioen in eigen beheer heeft, is de onderneming van de DGA de pensioenuitvoerder. Dat betekent dat het verevende deel voor de partner in de invloedssfeer van de DGA zou kunnen blijven. Dat kan in het nadeel zijn van de partner. De partner heeft er belang bij dat het pensioen extern wordt afgestort. De Hoge Raad heeft geoordeeld dat er in beginsel tot externe verzekering over moet worden gegaan. Dat is slechts anders als door de afstorting de continuïteit van de onderneming gevaar zou lopen. Het enkele feit dat hiertoe niet voldoende middelen in de BV aanwezig zijn, betekent niet zonder meer dat de continuïteit van de bedrijfsvoering in gevaar komt.

d. Eigen pensioen van partner in BV

Het komt voor dat ook de eigen pensioenaanspraken van de partner zijn ondergebracht in de BV omdat de partner werknemer was van de BV. Als dat het geval is, kan de partner eisen dat het eigen pensioen elders wordt ondergebracht.

8 Checklist

- Is er ouderdomspensioen tijdens het huwelijk of het geregistreerde partnerschap opgebouwd?
- Is de standaardverdeling wenselijk (mede in verband met duur relatie)?
- Sluit de duur van de alimentatie aan op de ingang van het pensioen?
- Blijft bij scheiding een aanspraak op partnerpensioen uit de huidige werkkring behouden?
- Is er een aanspraak op partnerpensioen uit vorige dienstbetrekkingen?
- Voldoet de ongehuwde partner aan de partneromschrijving in het reglement?
- Moet pensioenverweer worden gevoerd?
- Is een alimentatieverzekering noodzakelijk?

Benodigde stukken:

- Laatste pensioenopgave huidige werkgever cliënt
- Huidig pensioenreglement cliënt
- Laatste pensioenopgaven van vorige werkkringen cliënt
- Laatste pensioenopgave huidige werkgever partner van cliënt
- Huidig pensioenreglement cliënt
- Laatste pensioenopgaven van vorige werkkringen partner van cliënt
- Huwelijkse voorwaarden
- Lijfrentepolissen

Meer weten over pensioen?

- Op www.pensioenkijsker.nl vindt u algemene informatie over pensioen.

Dit boekje beoogt een leidraad te zijn voor de advocaat of scheidingsbemiddelaar bij de verdeling van het pensioen.

Op de site van Pensioenkijsker.nl, www.pensioenkijsker.nl, treft u een aantal consumentenbrochures aan.

In deze serie: 'Boekje open over ...' zijn al verschenen:

- Boekje open over nabestaandenpensioen
- Boekje open over je AOW
- Boekje open over je eerste baan en pensioen
- Boekje open over andere baan, ander pensioen
- Boekje open over eigen zaak en pensioen
- Boekje open over scheiding en pensioen
- Boekje open over de deelnemersraad
- Boekje open over het besturen van het pensioenfonds

Er komen nog boekjes bij. Als er nieuwe boekjes verschenen zijn, kunt u deze vinden op de site van Pensioenkijsker.nl.

Aan de Stichting Pensioenkijsker.nl nemen de volgende organisaties deel: CNV, CNV Jongeren, Consumentenbond, CSO, FNV, FNV Vrouwenbond, MHP, MKB-Nederland, NBVA, Nibud, Ombudsman Pensioenen, Sociale Verzekeringsbank, SPO Pensioenopleidingen, Stichting de Ombudsman, Stichting voor Ondernemingspensioenfondsen, Unie van Beroepspensioenfondsen, Verbond van Verzekeraars, Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen en VNO-NCW.

De Stichting Pensioenkijsker.nl zorgt dat Nederlanders gaan nadenken over hun pensioen. Ook maken we pensioen begrijpelijker. Daarnaast geven we objectieve informatie over pensioen.